

INSTRUIREA PERSONALULUI DE SPECIALITATE DIN BIBLIOTECILE REPUBLICII MOLDOVA PRIN PRISMA INDICATORILOR STATISTICI: 2017-2019

Lilia POVESTCA,
lpovestca@bnrm.md

Provocările mediilor interne și externe impun specialistului din domeniul informației cunoștințe și deprinderi noi. Actualizarea permanentă a competențelor profesionale devine o condiție indispensabilă pentru profesionalismul personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova. Există opinii conform cărora bibliotecarul trebuie să reînnoiască anual circa 5% de cunoștințe teoretice și aproximativ 20% de competențe profesionale. Într-un interviu, Jean Michel, specialist din Franța, afirma: „paradigmele se schimbă rapid, metodele și instrumentele la fel. Trebuie actualizate cunoștințele, este nevoie să dobândești în permanență altele noi. S-ar putea imagina la ora Internet-ului ca specialiștii să-și continue munca cu instrumentele anilor 60 sau să rămână „fixați” la schema învățată în instituția de învățământ, odată pentru totdeauna, la vârsta de 20-25 de ani?” [4, p. 15].

Sistemul Național de Biblioteci (SNB) devine adept al conceptului instruirii continue, investind în acest sens eforturi intelectuale și materiale, elaborând și implementând politici și programe. Comunitatea profesională a conștientizat faptul că instruirea și munca trebuie abordate simultan. Instruirea personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova este un proces planificat de modificare și dezvoltare a competențelor prin învățare cu scopul obținerii nivelului dorit de performanță în activitatea desfășurată care cuprinde următoarele repere metodologice:

- a instrui oamenii cu gândire flexibilă, să nu fie afectați de schimbare;
- anticipare, nu doar adaptare;
- reînnoirea continuă a cunoștințelor;
- acceptarea instruirii pentru întreaga viață;
- capacități de gestionare a informației;
- interdisciplinaritate;
- mobilitatea individului prin atribuirea diverselor roluri;
- creativitate, inovație și liberă inițiativă [2, p. 91].

În *Codul Educației al Republicii Moldova* [1, p. 17] finalitățile educaționale sunt formulate în termeni de competențe: „educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică”.

Formarea competențelor personalului de specialitate din bibliotecile Republicii Moldova poate fi realizată prin:

Educație formală – ansamblul acțiunilor didactice și pedagogice proiectate instituțional prin structuri organizate sistemic, pe niveluri și cicluri de studii, în cadrul unui proces de instruire realizat cu rigurozitate, în timp și spațiu;

Educație nonformală – ansamblul acțiunilor instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extra-școlar, constituit ca o punte între cunoștințele asimilate la lecții și cunoștințele acumulate în contextul educației informale;

Educație informală – ansamblul influențelor instructive și pedagogice exercitate spontan și continuu asupra individului în familie, în localitate, în cartier, în stradă, în (micro)grupuri sociale, în mediul social (cultural, profesional, economic, religios etc.), în comunitate (națională, zonală, teritorială, locală) și prin mass-media.

Desfășurarea procesului de instruire necesită o bună organizare și planificare. Procesul de instruire cuprinde următoarele elemente:

- *subiecții supuși instruirii* – aceștia sunt personalul de specialitate din Sistemul Național de Biblioteci. În procesul de instruire se face o investigare obiectivă a nivelului de pregătire pe care îl au subiecții (studii, grad de calificare, stagiul, tip de bibliotecă etc.);
- *programul de formare* – presupune transpunerea eficientă a programelor în ore de instruire, activități, ateliere, cursuri, workshop-uri, cu alte cuvinte reprezintă activitatea centrală a formatorilor;
- *activitățile de instruire* – presupune diversificarea activităților tradiționale și aplicarea formelor noi sub influența tehnologiilor informaționale în scopul de a interacționa cu colegii, de a activa în grup, de a investiga individual, adică de a se implica în procesul formării sale;
- *formator sau „organizator de instruire”* sunt subiecții care transmit cunoștințele notorii din domeniul prin intermediul centrelor de formare.
- *resursele instruirii* – manuale, reviste, prezentări, mijloace informatice, suport tehnic, soft-uri specializate;
- *evaluarea* – a rezultatelor instruirii prin teste, activități practice, cercetări individuale, chestionare etc. care servesc puncte de plecare pentru un proces educațional „nou” cu o eficiență sporită de dezvoltare a competențelor profesionale ale bibliotecarilor.

La etapa actuală dezvoltarea profesională și recalificarea profesională sunt formele de bază ale instruirii profesionale continue. Pe parcursul anilor 2017-2019 au fost aplicate diverse forme de instruire continuă ale personalului de specialitate:

- perfecționarea profesională care vizează îmbogățirea cunoștințelor, dezvoltarea aptitudinilor, deprinderilor necesare pentru desfășurarea unui nou tip de activitate profesională și obținerea de noi calificări;
- actualizarea cunoștințelor teoretice și practice, dobândirea de noi competențe în conformitate cu cerințe moderne (seminare educaționale, cursuri, ateliere de lucru, laboratoare de creație, școli de experiență inovatoare etc.);
- aplicarea în practică a cunoștințelor obținute ca urmare a pregătirii teoretice sau asimilării experienței inovatoare;
- actualizarea operativă a cunoștințelor prin canalele de instruire nonformale (conferințe, seminare, mese rotunde, jocuri, concursuri, seminare web, colocvii, excursii profesionale, inclusiv internaționale etc.) [8, p. 27].

Articolul 27 „Formarea profesională continuă a personalului de specialitate din biblioteci” din *Legea cu privire la biblioteci* din 20.07.2017 [3], prevede asigurarea acestuia în cadrul centrelor de formare profesională, din contul alocațiilor bugetare, precum și din veniturile colectate, prin educația formală, nonformală și informală.

În perioada 2017-2019 personalul de specialitate din toate tipurile de biblioteci au participat la ore de instruire organizate de diferiți prestatori de formare continuă:

Departamentul de Formare Continuă al Universității de Stat din Moldova

În contextul educației formale, Departamentul a oferit o serie de cursuri tematice de scurtă durată pentru bibliotecarii din toate tipurile de biblioteci. Formarea continuă poate fi realizată prin: calificare, perfecționare, specializare, obținerea unei calificări suplimentare, recalificare.

Centrul de Formare Profesională Continuă în Biblioteconomie și Științe ale Informării din cadrul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova

Conform prevederilor Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului, acesta are misiunea de a organiza activitatea educațională continuă pentru personalul instituțiilor bibliotecare, în contexte formale și nonformale, a coordona și a sprijini metodologic activitățile de formare continuă la nivelul structurilor similare din țară în conformitate cu cerințele legale în vigoare. Personalul de specialitate a obținut cunoștințe profesionale la subiectele: cadru de reglementare și standardizare a activității de bibliotecă; tehnologii informaționale în promovarea lecturii; crearea

istoriilor digitale; conservarea documentelor, tehnologii de restaurare; tehnologii informaționale în promovarea lecturii; statistică și evaluare a activității de bibliotecă; descrierea bibliografică analitică în regim automatizat etc.

Centrul de Excelență și Formare din cadrul Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă” a oferit programe de instruire personalului de specialitate din bibliotecile pentru copii și școlare din țară. Aceștia au beneficiat de diverse instruirii în utilizarea tehnologiilor informaționale, preponderent a tabletelor, de laboratoare de studiu și ateliere de creație.

Centrul Național de Excelență Profesională a Bibliotecarilor din Republica Moldova a implicat și antrenat bibliotecari din toate rețelele în activități de formare continuă nonformală. Personalul de specialitate din biblioteci au frecventat cursuri de advocacy, comunicare instituțională în biblioteci, gestiunea financiară a bibliotecilor, gestiunea resurselor umane, mijloace de comunicare web, legislația de bibliotecă etc.

De asemenea, personalul de specialitate a beneficiat de programe educaționale ale *Centrelor de Excelență Regionale* constituite în structurile centrelor biblioteconomice teritoriale.

În continuare vom analiza situația privind instruirea personalului de specialitate din Republica Moldova în perioada 2017-2019 [5; 6; 7]. Conform datelor statistice (vezi Tabel nr. 1) privind instruirea realizată de instituție deducem:

- pe parcursul acestei perioade bibliotecile din Republica Moldova nu au oferit instruire formală pe baza cursurilor autorizate/acreditate;
- a scăzut semnificativ, cu 14581, numărul de participanți la instruirea non-formală;
- numărul total de ore de instruire non-formală a personalului în medie a constituit 29254 de ore;
- numărul de ore de participare la acțiunile de instruire non-formală per angajat este egal cu 7;
- personalul de specialitate a dedicat din timp instruirii non-formale (%):
 - ✓ în anul 2017 – 38%;
 - ✓ în anul 2018 – 34%;
 - ✓ în anul 2019 – 37%;
- în mediu personalul de specialitate a utilizat 36% din timp pentru instruirea non-formală pe parcursul anilor 2017-2019.

Tabelul nr. 1. *Instruirea personalului realizate de instituție*

Tip bibliotecă	Perioada	Instruirea non-formală a personalului realizată de bibliotecă		Instruirea formală realizată de bibliotecă pe baza cursurilor autorizate/acreditate	
		nr. total de ore	nr. total participanți	nr. total de ore	nr. total participanți
Naționale	2017	362	525	0	0
	2018	6773	948	0	0
	2019	4444	301		
Publice Teritoriale	2017	28258	11449	0	0
	2018	18019	12716	0	0
	2019	18745	598		
Din învățământ	2017	2079	3303	0	0
	2018	2344	2383	0	0
	2019	5542	649		
Specializate	2017	63	539	0	0
	2018	16	260	0	0
	2019	1119	178		
Total	2017	30762	15816	0	0
	2018	27152	16307	0	0
	2019	29850	1726	0	0

Concomitent a fost analizată situația statistică privind instruirea personalului de specialitate din SNB realizate în afara instituției în perioada 2017-2019. Datele din Tabelul nr. 2 ne indică următoarele:

- a scăzut cu 61842 numărul de ore de instruire non-formală organizate de alte biblioteci sau centre;
- a crescut cu 39334 numărul de ore de instruire formală realizate de alte instituții autorizate/acreditate;
- numărul total de participanți la acțiuni de instruire non-formală organizate de alte biblioteci sau centre a rămas practic același, în medie 2903;
- a crescut cu 346 de participanți la acțiuni de instruire formală realizate de alte instituții autorizate/acreditate;
- numărul de ore de participare la acțiunile de instruire non-formală per angajat:
 - ✓ în anul 2017 este egal cu 58;
 - ✓ în anul 2018 este egal cu 50;
 - ✓ în anul 2019 este egal cu 37.
- personalul de specialitate a dedicat din timp acțiunilor de instruire non-formale organizate de alte biblioteci sau centre (%):
 - ✓ în anul 2017 – 21%;
 - ✓ în anul 2018 – 17%;

✓ în anul 2019 – 14%.

- personalul de specialitate a utilizat din timp pentru acțiunile de instruire formale realizate de alte instituții autorizate/acreditate (%):

✓ în anul 2017 – 3%;

✓ în anul 2018 – 2,5%;

✓ în anul 2019 – 8%.

Tabelul nr. 2. *Instruirea personalului realizate în afara instituției*

Tip bibliotecă	Perioada	Acțiuni de instruire non-formală organizate de alte biblioteci sau centre		Acțiuni de instruire formală organizate de alte biblioteci sau centre		Acțiuni de instruire formală realizate de alte instituții autorizate/acreditate	
		nr. total de ore	nr. total participanți angajați	nr. total de ore	nr. total participanți angajați	nr. total de ore	nr. total participanți angajați
Naționale	2017	1129	27	0	0	672	16
	2018	1453	48	0	0	792	11
	2019	664	26			3780	48
Publice Teritoriale	2017	152710	2118	0	0	7336	151
	2018	111007	1699	0	0	8496	131
	2019	84403	1667			28283	263
Din învățământ	2017	17361	780	0	0	15631	84
	2018	26239	983	0	0	10642	153
	2019	24371	1239			30782	238
Specializate	2017	452	27	0	0	62	2
	2018	199	47	0	0	270	4
	2019	372	50			190	10
Total	2017	171652	2952	0	0	23701	253
	2018	138898	2777	0	0	20200	299
	2019	109810	2982	0	0	63035	559

„Formularul statistic 6c privind activitatea bibliotecilor publice”, începând cu anul 2019, prevede calcularea unui nou indicator privind numărul personalului de bibliotecă, care au participat la cel puțin o activitate de educație formală sau non-formală pe parcursul anului de referință. Aceste date ne vor oferi informații despre conștientizarea, atitudinea și participarea personalului de specialitate din toate tipurile de biblioteci la activitățile educaționale organizate de prestatorii de formare profesională continuă. În continuare vă prezentăm situația statistică (vezi Tabelul 3) pentru anul 2019.

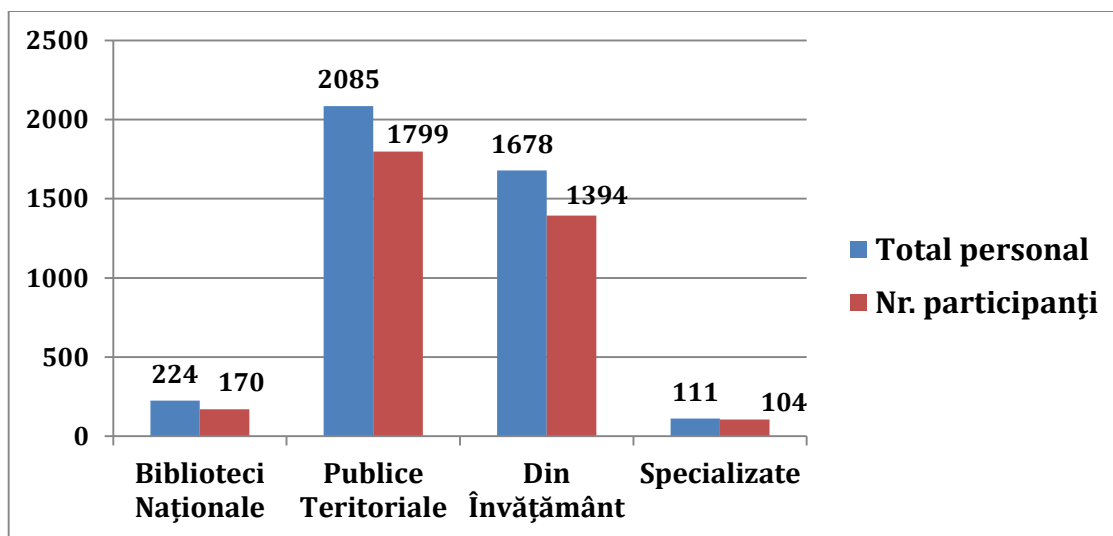
Tabelul 3. *Numărul participanților la cel puțin o activitate de educație formală/nonformală*

Tip bibliotecă	Total personal	Nr. participanți la cel puțin o activitate
Naționale	224	170
Publice Teritoriale	2085	1799
Din învățământ	1678	1394
Specializate	111	104
Total	4098	3467

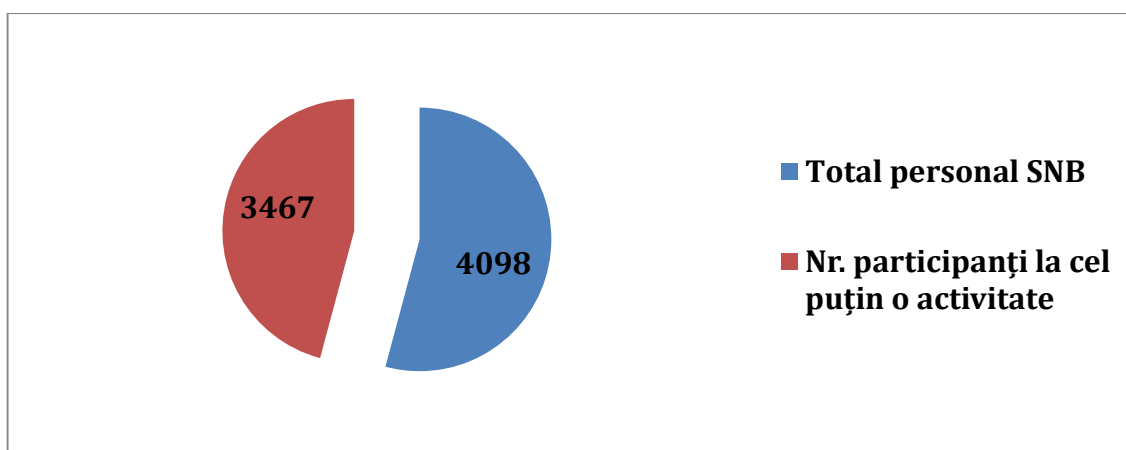
Analizând situația participării personalului la cel puțin o activitate educațională, pe fiecare tip de bibliotecă, deducem următoarele:

- din totalul de 224 personal de specialitate din Biblioteci Naționale, 54 angajați nu au participat la nici o activitate educațională;
- din totalul de 2085 personal de specialitate din Bibliotecile Publice Teritoriale, 286 angajați nu au participat la nici o activitate educațională;
- din totalul de 1678 personal de specialitate din Bibliotecile publice din învățământ, 284 angajați nu au participat la nici o activitate educațională;
- din totalul de 111 personal de specialitate din Bibliotecile specializate doar 7 angajați nu au participat la nici o activitate educațională;
- din totalul personal de specialitate 4098, conform datelor statistice, de la 1 ianuarie 2020, din bibliotecile Republicii Moldova, 631 de angajați nu au participat la nici o activitate educațională organizată atât la nivel de instituție, cât și în afara ei, pe parcursul anului 2019.

Imaginea 1. Situația bibliotecilor din SNB în anul 2019

Imaginea 2. Situația participării la cel puțin o activitate educațională în anul 2019

În baza analizelor concluzionăm:

În anul 2019 au participat 85% din totalul de personal de specialitate la cel puțin o activitate educațională formală/nonformală. A scăzut semnificativ, cu 92%, numărul de participanți la instruirea non-formală realizate de instituție. Prestatorii de programe educaționale au oferit în mediu 29254 de ore de instruire non-formală pentru personalul de specialitate care a participat la instruire. La rândul său numărul de ore de participare la acțiunile de instruire non-formală per angajat este egal cu 7.

Pe parcursul anilor 2017-2019 în medie personalul de specialitate a utilizat 36% din timp pentru instruirea non-formală la nivel de instituție; 17% a dedicat din timp acțiunilor de instruire non-formale organizate de alte biblioteci sau centre. A crescut cu 5% din timpul utilizat pentru acțiunile de instruire formale realizate de alte instituții autorizate/acreditate. Remarcăm o descreștere a numărului de ore de participare la acțiunile de instruire non-formală per angajat de la 58 la 37 în anul 2019. Numărul total de participanți la acțiuni de instruire non-formală organizate de alte biblioteci sau centre a rămas practic același, în medie 2903 persoane.

În baza acestor date remarcăm că este necesar un sistem educațional optim în domeniu, iar personalul de specialitate din Republica Moldova să fie antrenat activ în acțiuni de instruire continuă în scopul modernizării cunoștințelor și deprinderilor profesionale. Participarea angajaților tuturor tipurilor de biblioteci în activități de instruire va oferi însușirea de noi cunoștințe și metode de muncă. Personalul fără studii de specialitate are nevoie de recalificare profesională, iar restul personal – de dezvoltare profesională regulată și promptă. La fel se recomandă o revizuire completă a competențelor profesionale ale bibliotecarilor dictate de necesitatea asimilării tehnologiilor digitale, sociale și de comunicare.

Referințe bibliografice:

1. Codul educației al Republicii Moldova: nr. 152 din 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 319-324, 24 oct., pp. 17-52.
2. CORGHENCI, Ludmila. *Bibliotecarul și Biblioteca: aspect ale eficienței profesionale*. Chișinău: Epigraf SRL, 2009. 112 p. ISBN 978-9975-947-83-1.
3. Lege cu privire la biblioteci: nr. 160 din 20.07.2017. In: *Monitorul oficial al Republicii Moldova*. 2017, nr. 301-315, 18 august, pp. 141-147.
4. MARINESCU, Nicoleta. *Dezvoltarea profesională biblioteconomică: culegere de interviuri, articole, comunicări, proiecte*. Iași: Princeps Edit, 2007. 155 p. ISBN 978-973-1783-44-4.
5. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2017* [online]. [citat 13.04.2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
6. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2018* [online]. [citat 13.04.2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
7. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2019* [online]. [citat 13.04.2020]. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/statistica/statistica-de-biblioteca>
8. КУЗНЕЦОВА, Т.Я. Дополнительное профессиональное библиотечно-информационное образование: концептуально-методологические основы и механизмы формирования системы. В: *Научные и технические библиотеки*. 2018, nr. 5, с. 25-35. ISSN 0130-9765.